

CARTA APOSTÒLICA
EN FORMA DE “MOTU PROPRIO”

DEL SUMME PONTÍFEX
FRANCESC

MITIS IUDEX DOMINUS IESUS

SOBRE LA REFORMA DEL PROCÉS CANÒNIC
PER A LES CAUSES DE DECLARACIÓ DE NUL·LITAT DEL MATRIMONI
EN EL CODI DE DRET CANÒNIC

El Senyor Jesús, Jutge clement, Pastor de les nostres ànimes, confià a l'apòstol Pere i als seus successors el poder de les claus per a dur a terme en l'Església l'obra de la justícia i de la veritat; aquesta potestat suprema i universal de lligar i de deslligar a la terra, afirma, enforteix i reivindica la dels Pastors de les Esglésies particulars, en virtut de la qual tenen el sagrat dret i el deure davant el Senyor de jutjar els seus súbdits.¹

En el curs dels segles, l'Església en matèria matrimonial, adquirint una consciència més clara de les paraules de Crist, va comprendre i va exposar amb més profunditat la doctrina de la indissolubilitat del vincle sagrat del matrimoni, va elaborar el sistema de les nul·litats del consentiment matrimonial i va regular més apropiadament el procés judicial en aquest camp, de manera que la disciplina eclesiàstica va ser cada vegada més consistent amb la veritat de la fe professada.

Tot això sempre es va fer tenint com a guia la llei suprema de la salvació de les ànimes,² ja que l'Església, com va ensenyar sàviament el Beat Pau VI, és un pla diví de la Trinitat, per a la qual totes les seves institucions, sempre perfectibles, han de tendir a

¹ Cf. Concili ecumènic Vaticà II, Const. dogm. *Lumen Gentium*, n. 27.

² Cf. CIC, c. 1752.

comunicar la gràcia divina i a afavorir contínuament, d'acord amb els dons i la missió de cadascú, el bé dels fidels, com a objectiu essencial de l'Església.³

Conscient d'això, em vaig decidir a assumir la reforma dels processos de nul·litat del matrimoni, i per això vaig constituir un Grup de persones eminents per la doctrina jurídica, la prudència pastoral i l'experiència forense que, sota la guia de l'Excel·lentíssim Degà de la Rota Romana, esbossessin un projecte de reforma, quedant ferm tanmateix el principi de la indissolubilitat del vincle matrimonial. Treballant amb promptitud, aquest Grup ha elaborat un projecte de reforma, que, sotmès a la consideració ponderada, amb l'ajuda d'altres experts, ara passa a aquest Motu proprio.

Per tant, la preocupació de la salvació de les ànimes, que –avui com ahir– continua essent l'objectiu suprem de les institucions, de les lleis, del dret, impulsa el Bisbe de Roma a oferir als bisbes aquest document de reforma, ja que comparteixen amb ell la missió de l'Església de tutelar la unitat en la fe i en la disciplina pel que fa al matrimoni, eix i origen de la família cristiana. Alimenta l'impuls reformador el gran nombre de fidels que, desitjant consultar la pròpia consciència, massa sovint són desviats de les estructures jurídiques de l'Església a causa de la distància física o moral; la caritat, doncs, i la misericòrdia requereixen que la mateixa Església com a mare s'acosti més als fills que es consideren separats.

En aquest sentit, fins i tot van ser els vots de la majoria dels meus germans en l'Episcopat, reunits en el recent Sínode Extraordinari, que van sol·licitar processos més ràpids i accessibles.⁴ En total harmonia amb aquests desigs, he decidit donar amb aquest Motu proprio disposicions amb les quals s'afavoreixi no la nul·litat dels matrimonis sinó la rapidesa del procés, no menys que una justa simplicitat, de manera que, a causa de la retardada decisió del judici, el cor dels fidels que esperen l'aclariment del propi estat no es vegin llargament oprimits per les tenebres del dubte.

Ho he fet, però, seguint les petjades dels meus Predecessors, que volien que les causes de nul·litat del matrimoni fossin tractades per via judicial, i no administrativa, no perquè ho exigeixi la naturalesa de la cosa, sinó més aviat perquè ho requereix la necessitat de protegir al màxim la veritat del vincle sagrat: i això ho assegurin exactament les garanties de l'ordre judicial.

³ Cf. Pau VI, *Al·locució als participants del II Congrés Internacional de Dret Canònic*, 17 setembre 1973.

⁴ Cf. *Relatio Synodi*, n. 48.

Destaquen alguns criteris fonamentals que han guiat el treball de reforma.

I. - *Una sola sentència a favor de la nul·litat executiva.* – Ha semblat oportú, en primer lloc, que ja no es requereixi una doble decisió conforme a favor de la nul·litat del matrimoni per tal que les parts siguin admeses a noves noces canòniques, sinó que sigui suficient la certesa moral assolida pel primer jutge segons la norma del dret.

II. - *El jutge únic sota la responsabilitat del Bisbe.* – Se sotmet a la responsabilitat del Bisbe la constitució d'un jutge únic, però clergue, en primera instància; en l'exercici pastoral de la pròpia potestat judicial, el Bisbe s'ha d'assegurar que hom no caigui en cap laxisme.

III. - *El Bisbe mateix és jutge.* – Per tal de ser finalment portat a la pràctica l'ensenyament del Concili Vaticà II en un àmbit de gran importància, s'ha establert deixar clar que el Bisbe mateix en la seva Església, de la qual és constituït pastor i cap, és per això mateix jutge entre els fidels que li són confiats. Es desitja, doncs, que, tant en les grans diòcesis com en les petites el Bisbe mateix ofereixi un signe de la *conversió* de les estructures eclesiàstiques,⁵ i no deixi totalment delegada a les oficines de la cúria la funció judicial en matèria matrimonial. Això s'aplica especialment en el procés més breu, que s'estableix per resoldre els casos de nul·litat més evident.

IV. - *El procés més breu.* – De fet, a més de fer més àgil el procés matrimonial, s'ha dissenyat una forma de procés més breu –a més del documental actualment vigent – que s'aplicarà per dirimir els casos en què la manifesta nul·litat del matrimoni és sostinguda per arguments particularment evidents.

No m'ha passat per alt, tanmateix, com un procediment abreujat pot posar en perill el principi de la indissolubilitat del matrimoni; precisament per això he volgut que en aquest procés sigui constituït jutge el Bisbe mateix, el qual en virtut del seu ofici pastoral és amb Pere el major garant de la unitat catòlica en la fe i en la disciplina.

V. - *L'apel·lació a la Seu Metropolitana.* – Convé que es restableixi l'apel·lació a la Seu del Metropolita, ja que el càrrec de cap de la província eclesiàstica, estable al llarg dels segles, és un distintiu de la col·legialitat en l'Església.

VI. - *La tasca específica de les Conferències Episcopals.* – Les Conferències Episcopals, que han de ser especialment impulsades per l'afany apostòlic d'aplegar els

⁵ Cf. Francesc, Exhortació Apostòlica *Evangelii gaudium*, n. 27, a AAS 105 (2013), p. 1031.

fidels dispersos, han de sentir fortament el deure de compartir l'esmentada *conversió*, i han de respectar absolutament el dret dels Bisbes d'organitzar la potestat judicial en la pròpia Església particular.

El restabliment de la proximitat entre el jutge i els fidels, de fet, no tindrà èxit si de les Conferències no en prové a cadascun dels Bisbes l'estímul i alhora l'ajut per a posar en pràctica la reforma del procés matrimonial.

Juntament amb la proximitat del jutge, les Conferències Episcopals han de procurar tant com puguin, salvada la justa i digna retribució dels treballadors dels tribunals, que sigui assegurada la gratuïtat dels processos, perquè l'Església, mostrant-se als fidels com a mare generosa, en una qüestió tan estretament vinculada a la salvació de les ànimes manifesti l'amor gratuït de Crist pel qual hem estat salvats.

VII. – *L'apel·lació a la Seu Apostòlica*. – Amb tot, convé que es mantingui l'apel·lació al Tribunal ordinari de la Seu Apostòlica, és a dir, a la Rota Romana, per raó d'un principi jurídic antiquíssim, de tal manera que quedi enfortit el vincle entre la Seu de Pere i les Esglésies particulars, tenint cura però, en la disciplina d'aquesta apel·lació, de contenir qualsevol abús del dret, per tal que no en surti perjudicada la salvació de les ànimes.

La llei pròpia de la Rota Romana serà adaptada al més aviat possible a les regles del procés reformat, en allò que calgui.

VIII. - *Provisions per a les Esglésies Orientals*. – Tenint en compte, finalment, el peculiar ordenament eclesial i disciplinari de les Esglésies Orientals, he decidit emanar per separat, en aquesta mateixa data, les normes per reformar la disciplina dels processos matrimonials en el Codi dels Cànon de les Esglésies Orientals.

Tot ben considerat, decreto i estableixo que el Llibre VII del Codi de Dret Canònic, Part III, Títol I, Capítol I sobre *les causes per a declarar de nul·litat del matrimoni* (cànon 1671-1691), des del 8 de desembre de 2015 sigui íntegrament substituït de la manera següent:

Art. 1 - El fur competent i els tribunals

1671 § 1. Per dret propi, les causes matrimonials dels batejats corresponen al jutge eclesiàstic.

§ 2. Les causes sobre els efectes merament civils del matrimoni pertanyen al jutge civil, si no és que el dret particular estableix que aquestes causes poden ser tractades i decidides pel jutge eclesiàstic quan es plantegin d'una manera incidental i accessòria.

1672 Per a les causes de nul·litat de matrimoni no reservades a la Seu Apostòlica, són competents: 1.er el tribunal del lloc en què ha estat celebrat el matrimoni; 2.on el tribunal del lloc en què una part o totes dues té el domicili o quasidomicili; 3.er; el tribunal del lloc en què de fet s'han de recollir la major part de les proves.

1673 § 1. A cada diòcesi el jutge de primeria instància per a les causes de nul·litat de matrimoni no exceptuades expressament pel dret és el Bisbe diocesà, el qual pot exercir la potestat judicial personalment o a través d'altres persones, segons la norma del dret.

§ 2. Que el Bisbe constitueixi per a la seva diòcesi el tribunal diocesà per a les causes de nul·litat de matrimoni, salvada la facultat del mateix Bisbe d'accedir a un altre tribunal diocesà o interdiocesà més pròxim.

§ 3. Les causes sobre nul·litat de matrimoni queden reservades a un col·legi de tres jutges. L'ha de presidir un jutge clergue; els altres jutges també poden ser laics.

§ 4. El Bisbe Moderador, si no pot constituir un tribunal col·legial a la diòcesi o en un tribunal més pròxim escollit segons la norma del § 2, confiarà les causes a un únic jutge clergue, el qual, on es pugui fer, serà ajudat per dos assessors de vida provada, experts en ciències jurídiques i humanes, aprovats pel Bisbe per a aquesta tasca; a aquest jutge únic, si no consta altrament, li pertocquen les atribucions pròpies del col·legi, del president o del ponent.

§ 5. Per a la validesa sempre hi ha d'haver un tribunal col·legial de segona instància, segons la prescripció del precedent § 3.

§ 6. Del tribunal de primera instància s'apel·la al tribunal metropolità de segona instància, salvades les prescripcions dels cc. 1438-1439 i 1444.

Art. 2 - El dret a impugnar el matrimoni

1674 § 1. Són hàbils per a impugnar el matrimoni: 1.er els cònjuges; 2.on el promotor de justícia, quan la nul·litat ja ha estat divulgada, si no és possible o convenient convalidar el matrimoni.

§ 2. El matrimoni que, vivint ambdós cònjuges no fou acusat, no pot ser-ho després de la mort d'un d'ells o dels dos, si no és que la qüestió sobre la seva validesa resulti perjudicial per a resoldre una altra controvèrsia, ja sigui en el fur canònic, ja sigui en el civil.

§ 3. Si el cònjuge mor mentre està pendent la causa, ha d'observar-se el que prescriu el c. 1518.

Art. 3 – La introducció i la instrucció de la causa

1675 Abans d'acceptar una causa, el jutge ha de tenir la certesa que el matrimoni ha irreparablement fallit, de manera que sigui impossible restablir la convivència conjugal.

1676 § 1. Un cop acceptat l'escrit de demanda, el Vicari judicial, si considera que aquest frueix d'algun fonament, l'ha d'admetre i, amb un decret annex al mateix escrit, ha d'ordenar que una còpia sigui notificada al defensor del vincle i, si l'escrit de demanda no ha estat subscrit per ambdues parts, al demandat, donant-li un termini de quinze dies per expressar la seva posició respecte a la demanda.

§ 2. Transcorregut el termini esmentat, el Vicari judicial, després d'haver novament avisat, si i en tant que consideri oportú, l'altra part per a manifestar la seva posició, amb un seu decret ha de determinar la fórmula del dubte i ha d'establir si la causa ha de tractar-se amb el procés ordinari o amb el procés més breu segons la norma dels cc. 1683-1687. Aquest decret es notificarà a l'instant a les parts i al defensor del vincle.

§ 3. Si la causa ha de ser tractada en un procés ordinari, el Vicari judicial, en el mateix decret, ha de disposar la constitució del col·legi de jutges o del jutge únic amb dos assessors d'acord amb el c. 1673, § 4.

§ 4. I si és disposat el procés més breu, el Vicari judicial ha d'actuar segons la norma del c. 1685.

§ 5. La fórmula del dubte ha d'especificar per quin capítol o capítols s'impugna la validesa de les noces.

1677 § 1. El defensor del vincle, els advocats i, si intervé en el judici també el promotor de justícia, tenen dret: 1.er a assistir a l'examen de les parts, dels testimonis i dels perits, tot quedant ferm el que prescriu el c. 1559; 2.on a conèixer les actes judicials, encara que no estiguin publicades, i a examinar els documents presentats per les parts.

§ 2. Les parts no poden assistir a l'examen de què tracta el § 1, n. 1.

1678 § 1. En les causes de nul·litat de matrimoni, la confessió judicial i les declaracions de les parts, sostingudes per eventuais testimonis sobre la credibilitat de les parts mateixes, poden tenir valor de prova plena, que el jutge ha d'estimar considerats tots els indicis i adminicles, llevat que hi hagi altres elements que les afebleixin.

§ 2. En les mateixes causes, la declaració d'un sol testimoni pot ser plenament fefaent, si es tracta d'un testimoni qualificat que declari sobre coses fetes d'ofici, o les circumstàncies de fets i de persones ho suggereixin.

§ 3. A les causes sobre impotència o falta de consentiment per malaltia mental o anomalia de natura psíquica el jutge recorrerà a un o més perits, si no és que, per les circumstàncies, consta amb evidència que aquella perícia resultarà inútil; a les causes restants ha d'observar-se el que indica el c. 1574.

§ 4. Quan, a la instrucció d'una causa, sorgeix el dubte molt probable que no s'ha produït la consumació del matrimoni, el tribunal pot, escoltades les parts, suspendre la causa de nul·litat, realitzar la instrucció del procés per a la dispensa del matrimoni rat, i finalment transmetre les actes a la Seu Apostòlica juntament amb la petició de dispensa feta per ambdós cònjuges o per un d'ells, i amb el vot del tribunal i del Bisbe.

Art. 4 – La sentència, les seves impugnacions i la seva execució

1679 La sentència que declara per primer cop la nul·litat d'un matrimoni, passats els terminis establerts en els cc. 1630-1633, esdevé executiva.

1680 § 1. La part que es consideri perjudicada, i igualment el promotor de justícia i el defensor del vincle tenen el dret d'interposar querrela de nul·litat de sentència o apel·lació contra la mateixa sentència en el sentit dels cc. 1619-1640.

§ 2. Dintre els terminis establerts pel dret per a l'apel·lació i la seva continuació, després que el tribunal d'instància superior ha rebut les actes judicials, es constituirà el col·legi dels jutges, es designarà el defensor del vincle i les parts seran amonestades a presentar les observacions dintre un termini preestablert; passat aquest termini, el tribunal col·legial, si l'apel·lació resulta manifestament dilatòria, confirmi amb un decret propi la sentència de primera instància.

§ 3. Si l'apel·lació és admesa, s'ha de procedir de la mateixa manera com en primera instància, amb les degudes adaptacions.

§ 4. Si en el grau d'apel·lació és adduït un capítol nou pel qual es demana la declaració de nul·litat d'un matrimoni, el tribunal d'apel·lació pot admetre'l i jutjar-lo en primera instància.

1681 Si ha estat emanada una sentència executiva, es pot recórrer en qualsevol moment al tribunal de tercer grau per a una nova proposició de la causa segons la norma del c. 1644, adduint noves i greus proves o arguments dintre el termini peremptori de trenta dies des de la impugnació proposada.

1682 § 1. Quan la sentència que declararà per primer cop la nul·litat d'un matrimoni ha esdevingut executiva aquells el matrimoni dels quals ha estat declarat nul poden contreure noves núpcies, si no és que els està prohibit per un vet inclòs en la sentència, o bé sigui establert per l'Ordinari del lloc.

§ 2. En el moment que la sentència hagi estat feta executiva, el Vicari judicial ha de notificar-la a l'Ordinari del lloc en què se celebrà el matrimoni. I aquest ha de tenir cura que s'anotin com més aviat millor en el llibre de matrimonis i en el de baptismes la nul·litat que ha estat declarada i les prohibicions que tal vegada s'hi hagin afegit.

Art. 5 – El procés matrimonial més breu davant el Bisbe

1683 Al mateix Bisbe diocesà pertoca jutjar les causes sobre nul·litat d'un matrimoni amb un procés més breu sempre que:

1.er la demanda sigui proposada per ambdós cònjuges o per un sol d'ells, amb el consentiment de l'altre;

2.on hi recorrin circumstàncies de fets o de persones, sostingudes per testimoniatges o documents, que no demanen una enquesta o una instrucció més acurada, i facin manifesta la nul·litat.

1684 L'escrit de demanda amb què s'introdueix el procés més breu, a més dels elements senyalats en el c. 1504, ha de: 1.er exposar breument, íntegrament i clarament els fets sobre els quals es fonamenta la demanda; 2.on indicar les proves que puguin ser immediatament recollides pel jutge; 3.er presentar en annex els documents amb els quals fonamenta la petició.

1685 El Vicari judicial, en el mateix decret amb què determina la fórmula del dubte, un cop nomenats l'instructor i l'assessor, ha de citar tots els qui tinguin interès en la causa per a la sessió a celebrar no més enllà de trenta dies, segons el c. 1686.

1686 L'instructor, tant com es pugui, ha d'aplegar les proves en una sola sessió i ha de fixar el termini de quinze dies per a la presentació de les observacions a favor del vincle o de les defenses de les parts, si n'hi ha.

1687 § 1. Rebudes les actes, el Bisbe diocesà, consultant l'instructor i l'assessor, i sospesades les observacions del defensor del vincle i, si n'hi ha, les defenses de les parts, si arriba a la certesa moral sobre la nul·litat d'un matrimoni, ha de dictar sentència. Altrament que remeti la causa al tràmit ordinari.

§ 2. Ha de notificar al més aviat possible a les parts el text íntegre de la sentència, amb les motivacions.

§ 3. Contra la sentència del Bisbe l'apel·lació es dóna al Metropolita o a la Rota Romana; però si la sentència ha estat dictada pel Metropolita mateix, l'apel·lació es lliura al sufragani més antic; i contra la sentència d'un altre Bisbe que no té una autoritat

superior sota el Pontífex Romà, l'apel·lació es dóna al Bisbe per ell designat establiment.

§ 4. Si l'apel·lació evidentment sembla merament dilatòria, el Metropolita o el Bisbe de què es tracta en § 3, o el Degà de la Rota Romana, l'ha de rebutjar *a limine* amb un seu decret; si, en canvi, l'apel·lació és admesa, que es remeti la causa a l'examen ordinari de segon grau.

Art. 6 - El procés documental

1688 Un cop rebuda la petició feta segons el c. 1676, el Bisbe diocesà o el Vicari judicial o un Jutge designat pot declarar per mitjà d'una sentència la nul·litat d'un matrimoni, omeses les solemnitats del procés ordinari però citades les parts i amb la intervenció del defensor del vincle, si per un document al qual no pugui oposar-se cap objecció ni cap excepció, consta amb certesa l'existència d'un impediment diriment o la falta de forma legítima, sempre que consti amb la mateixa certesa que no es concedí la dispensa, o que el procurador no tingué un mandat vàlid.

1689 § 1. Si el defensor del vincle considera prudentment que els vicis assenyalats al c. 1688 o la falta de dispensa no són certs, ha d'apel·lar contra aquesta declaració al jutge de segona instància, al qual s'han de remetre les actuacions, bo i advertint-li per escrit que es tracta d'un procés documental.

§ 2. La part que es consideri perjudicada té dret a apel·lar.

1690 El jutge de segona instància, amb la intervenció del defensor del vincle i havent oït les parts, decidirà de la manera indicada al c. 1688 si la sentència ha de ser confirmada o més aviat ha de procedir-se a la causa segons el tràmit ordinari del dret; i, en aquest cas, la remetrà al tribunal de primera instància.

Art. 7 - Normes generals

1691 § 1. A la sentència, cal advertir les parts sobre les obligacions morals o àdhuc civils que tal vegada tenen respecte a l'altra part i a la prole, pel que es refereix a la sustentació i a l'educació.

§ 2. Les causes de declaració de nul·litat de matrimoni no poden ser tramitades pel procés contenciós oral de què tracten els cc. 1656-1670.

§ 3. Pel que fa a les altres coses referents al procediment, si no ho impedeix la natura de l'assumpte, cal aplicar els cànons sobre els judicis en general i sobre el judici contenciós ordinari, i complir les normes especials per a les causes sobre l'estat de les persones i per a aquelles que es refereixen al bé públic.

* * *

La disposició del c. 1679 s'aplicarà a les sentències declaratives de la nul·litat de matrimoni publicades a partir del dia en què aquest Motu proprio entrarà en vigor.

Al present document hi unim les regles processals que he considerat necessàries per a la correcta i acurada aplicació de la llei renovada, a observar diligentment per afavorir el bé dels fidels.

Tot el que he establert amb aquest Motu proprio, ordeno que sigui vàlid i eficaç, malgrat qualsevol disposició contrària, encara que sigui digna d'especialíssima menció.

Encomano amb confiança a la intercessió de la gloriosa i beneïda sempre Verge Maria, Mare de misericòrdia, i dels sants Apòstols Pere i Pau l'aplicació activa del nou procés matrimonial.

Donat a Roma, prop de Sant Pere, el dia 15 del mes d'agost, en l'Assumpció de la Benaurada Verge Maria de l'any 2015, el tercer del meu Pontificat.

FRANCESC

Regles processals per al tractament de les causes de nul·litat matrimonial

La III Assemblea General Extraordinària del Sínode dels bisbes, celebrada el mes d'octubre de 2014, va constatar la dificultat dels fidels d'accedir als tribunals de l'Església. Ja que el Bisbe, com el bon Pastor, ha d'anar a l'encontre dels seus fidels que necessiten una particular cura pastoral, juntament amb les normes detallades per a l'aplicació del procés matrimonial, ha semblat oportú, donada per certa la col·laboració del Successor de Pere i dels Bisbes en la difusió del coneixement de la llei, oferir alguns instruments a fi que el treball dels tribunals pugui respondre a les exigències dels fidels, que demanen la declaració de la veritat sobre l'existència o no del vincle del seu matrimoni fallit.

Art. 1. El Bisbe en virtut del c. 383 § 1 ha de seguir amb ànim apostòlic els cònjuges separats o divorciats, que per la seva condició de vida han eventualment abandonat la pràctica religiosa. Per tant, comparteix amb els rectors de parròquia (cf. c. 529 § 1) la sol·licitud pastoral envers aquests fidels en dificultat.

Art. 2. La investigació prejudicial o pastoral, que acull en les estructures parroquials o diocesanes els fidels separats o divorciats que dubten de la validesa del propi matrimoni o n'estan convençuts de la nul·litat, està orientada a conèixer llur condició i a recollir elements útils per a l'eventual celebració del procés judicial, ordinari o més breu. Aquesta recerca es farà en l'àmbit de la pastoral matrimonial diocesana unitària.

Art. 3. La mateixa recerca serà confiada a persones considerades idònies per l'Ordinari del lloc, dotades de competències no exclusivament juridicocanòniques. Entre aquestes hi ha en primer lloc el rector propi o aquell que ha preparat els cònjuges a la celebració de les noces. Aquesta tasca d'assessorament pot ser confiada també a d'altres clergues, consagrats o laics aprovats per l'Ordinari del lloc.

La diòcesi o diverses diòcesis conjuntament, segons els actuals reagrupaments, poden constituir una estructura estable a través de la qual es pugui proporcionar aquest servei o redactar, si cal, un Vademècum que contingui els elements essencials per al desplegament més adequat de la recerca.

Art. 4. La recerca pastoral recull els elements útils per a l'eventual introducció de la causa per part dels cònjuges o del seu advocat davant el tribunal competent. Que s'esbrini si les parts estan d'acord a demanar la nul·litat.

Art. 5. Recollits tots els elements, la recerca es clou amb l'escrit de la demanda, a presentar, si cal, al tribunal competent.

Art 6. Atès que el Codi de Dret Canònic ha de ser aplicat sota tots els aspectes, salvades les normes especials, també als processos matrimonials, segons la ment del c. 1691 § 3, les presents regles no pretenen exposar minuciosament el conjunt de tot el procés, sinó sobretot aclarir les principals innovacions legislatives i, on calgui, integrar-les.

Títol I – El fur competent i els tribunals

Art. 7 § 1. Els títols de competència esmentats en el c. 1672 són equivalents, salvaguardat tant com sigui possible el principi de proximitat entre el jutge i les parts.

§ 2. I mitjançant la cooperació entre tribunals, segons la ment del c. 1418, que s'asseguri que cadascú, part o testimoni, pugui participar al procés amb la mínima despesa.

Art 8. § 1. En les diòcesis que no tenen un propi tribunal, el Bisbe s'ha de preocupar de formar com més aviat millor, fins i tot mitjançant cursos de formació permanent i contínua, promoguts per les diòcesis o pels seus reagrupaments i per la Seu Apostòlica en comunió d'objectius, persones que puguin prestar la pròpia ajuda per a constituir el tribunal per a les causes matrimonials.

§ 2. El Bisbe pot retirar-se del tribunal interdiocesà constituït segons la norma del c. 1423.

Títol II – El dret d'impugnar el matrimoni

Art. 9. Si el cònjuge mor durant el procés, abans que la causa sigui conclusa, la instància queda suspesa fins que l'altre cònjuge o un altre interessat en demani la continuació; en aquest cas s'ha de provar l'interès legítim.

Títol III – La introducció i la instrucció de la causa

Art. 10. El jutge pot admetre la demanda oral sempre que la part sigui impedida a presentar un escrit de demanda: tanmateix, que ordeni al notari que n'estengui per escrit una acta que ha de ser llegida a la part i aprovada per ella, i que substitueixi l'escrit de la part a tots els efectes jurídics.

Art. 11. § 1. Que l'escrit de demanda sigui presentat al tribunal diocesà o interdiocesà que ha estat escollit segons la norma del c. 1673 § 2.

§ 2. Hom considera que no s'oposa a la demanda el demandat que es remet a la justícia del tribunal o que, degudament citat una segona vegada, no dóna cap resposta.

Títol IV – La sentència, les seves impugnacions i la seva execució

Art. 12. Per aconseguir la certesa moral necessària per llei, no basta una prevalent importància de les proves i dels indicis, sinó que convé que quedi del tot exclòs qualsevol dubte prudent positiu d'error, de dret i de fet, encara que no resti exclosa la mera possibilitat del contrari.

Art. 13. Si una part ha declarat refusar de rebre qualsevol informació relativa a la causa, es considera que ha renunciat a obtenir còpia de la sentència. En aquest cas pot ser-li notificada la secció dispositiva de la sentència.

Títol V – El procés matrimonial més breu davant el Bisbe

Art. 14. § 1. Entre les circumstàncies que poden permetre el tractament de la causa de nul·litat del matrimoni per mitjà del procés més breu segons els cc. 1683-1687, s'enumeren per exemple: aquella manca de fe que pot generar la simulació del consentiment o l'error que determina la voluntat, la brevetat de la convivència conjugal, l'avortament procurat per impedir la procreació, la permanència obstinada en una relació extraconjugal al temps de les noces o en un període immediatament successiu, l'ocultació dolosa de l'esterilitat o d'una greu malaltia contagiosa o de fills nascuts d'una relació precedent o d'haver estat a la presó, que el motiu del matrimoni sigui del tot aliè a la vida conjugal o estigui causat per l'embaràs imprevist de la dona, que s'exerceixi violència física per arrencar el consentiment, la falta d'ús de la raó verificada amb documents mèdics, etc.

§ 2. Entre els documents per a sostenir la petició hi són tots els documents mèdics que evidentment poden fer inútil adquirir una perícia d'ofici.

Art. 15. Si ha estat presentat l'escrit de demanda per introduir un procés ordinari, però el Vicari judicial considera que la causa pot ser tractada amb el procés més breu, en notificar l'escrit de demanda segons la norma del c. 1676 § 1 que inviti la part que no l'hagi subscript a comunicar al tribunal si vol associar-se a la demanda presentada i participar en el procés. Sempre que calgui, que inviti la part o les parts que han subscript l'escrit de la demanda a completar-lo com més aviat millor segons la norma del c. 1684.

Art. 16. El Vicari judicial pot designar-se ell mateix com a instructor; però, tant com sigui possible, que nomeni un instructor de la diòcesi d'origen de la causa.

Art. 17. En emetre la citació de què tracta el c. 1685, les parts han de ser informades que, si no els uniren a l'escrit de demanda, poden presentar els articles de preguntes sobre els quals es demana l'interrogatori de les parts o dels testimonis, almenys tres dies abans de la sessió instructòria.

Art. 18. § 1. Les parts i els seus advocats poden assistir a l'interrogatori de les altres parts i dels testimonis, llevat que l'instructor consideri, per a les circumstàncies de coses i de persones, que s'hagi de procedir diversament.

§ 2. Les respostes de les parts i dels testimonis han de ser redactades per escrit pel notari, però sumàriament i solament en allò que es refereix a la substància del matrimoni controvertit.

Art. 19. Si la causa és instruïda en un tribunal interdiocesà, el Bisbe que ha de pronunciar la sentència és el del lloc en base al qual s'estableix la competència segons la norma del c. 1672. I si són més d'un, que s'observi tant com es pugui el principi de la proximitat entre les parts i el jutge.

Art. 20. § 1. El Bisbe diocesà ha d'establir segons la seva prudència el mode amb què s'ha de pronunciar la sentència.

§ 2. La sentència, subscripta pel Bisbe junt amb el notari, ha d'exposar de manera breu i ordenada els motius de la decisió i ordinàriament ha de ser notificada a les parts dintre del termini d'un mes del dia de la decisió.

Títol VI – El procés documental

Art. 21. El Bisbe diocesà i el Vicari judicial competents es determinen segons la norma del c. 1672.